

Toddlerlydleker - et tverrfaglig prosjekt "La barna komme til lyden"

Publisert i Barnehagefolk 3/2007.

Av Knut Kvaran. Høgskolelektor i musikk ved Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning.

"BANG, BANG, BANG" sier det når toåringen slår med hendene på hodet til musikklarven. "Svuuuuuuussssj", to jenter kommer rutsjende nedover lydtrutsjebanen. Inne i uroen er det flere barn som prøver alle lydkildene som henger ned fra taket. "Rasle, rasle", sier en boks fylt med makaroni, og alle bjellene klinger fint sammen, men hvordan får vi lyd i det triangellet der?

I denne artikkelen vil jeg fokusere på hvordan man kan la toddleren få komme til lyden og leke med ulike lydkilder, isteden for at vi voksne kommer med lyden og musikken til dem. I barnehagen brukes mye musikk laget for barn, personalet synger med barn, og barna har sine egne spontane musikkuttrykk, men hvilken mulighet har barna til selv å utforske nye lydkilder og til å prøve ut disse i samlek? Hvordan kan vi stimulere de minste i barnehagen til å lage lyd? Tankene kom i sving etter at jeg, som ny musikk lærer ved DMMH høsten 2006, leste Gunvor Løkkens bok *Toddlerkultur, Om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*, der hun skriver om hvordan toddlerkulturen handler om distinkte og særpregede væremåter, omgangsformer med kroppslighet som et felles kjennetegn og samlek rundt store lekegjensstander. Den franske filosofen Maurice Merleau-Ponty ga i 1945 ut boka *Persepsjonens fenomenologi*, der kroppens fenomenologi utgjør en viktig del. Denne varianten av fenomenologien framhever mennesket som en hel kropp, som tankene og ordene våre er rotfestet i. Hvordan kan vi overføre denne kroppsfilosofien om menneskets sansende og fortolkende tilstedeværelse i verden til toddlernes omgang med musikk? Med utgangspunkt i disse spørsmålene og Løkkens refleksjoner rundt toddlerkulturen fikk jeg lyst til å lage et prosjekt der førskolelærerstudentene skulle utarbeide lydleker i storformat, for så å prøve dem ut i barnehagen.

Et tverrfaglig prosjekt

For å få dette til trengte jeg en samarbeidspartner som hadde kunnskap om form og kreative prosesser. Ikke noe var mer naturlig enn å henvende seg til Institutt for Produktdesign ved NTNU for å høre om de var interessert i prosjektet. Resultatet ble et samarbeidsprosjekt mellom 3. klassestudentene med estetisk fordypning med vekt på musikk ved DMMH og studentene på alle trinnene ved Institutt for Produktdesign ved NTNU. Samarbeidet fikk form som en todagers workshop. Innledningsvis foreleste lærere fra DMMH og fra Produktdesign, og i tillegg Jan Tro fra Akustikk, NTNU. Studentene ble delt inn i grupper der begge utdanningene var representert. Målet for workshopen var å lage lydleker som kunne plasseres ut i barnehagen. Lydlekene skulle inspirere toddlerene til lek og lydutforskning. Den siste dagen av workshopen ble lydlekene ferdigstilt, presentert og testet av toddlere, med et godt resultat.

Studentene lagde åtte lydleker som ble plassert ut i flere barnehager for utprøving. Førskolelærerstudentene dro så ut for å observere hvordan lekene ble brukt, og ut fra dette skrev de rapporter om de forskjellige lekene. Lydlekene ble etter å ha vært i barnehagene i to måneder samlet i et lydopplevelsesrom på den årlige Toddlerdagen ved DMMH hvor ett- og toåringer fra byens barnehager blir invitert. Lydlekene ble på slutten av denne dagen loddet ut til interesserte barnehager til odel og eie.

Utforming av lydlekene

Løkken (2004) skriver at Toddlerkulturens omgangsform har kroppslighet som et felles kjennetegn og at store lekegenstander appellerer til samlek. Eksempler kan være en sofa man kan hoppe i, en madrass med laken det går an å gjemme seg under, stoler man kan flytte på og organisere, store pappesker man kan gjemme seg i, "borte titt-titt" lek gjennom forheng, eller et skap man kan krype inn i. Utfordringen studentene fikk var å lage store lydleker som tok utgangspunkt i toddlernes kroppslige omgangsform, og som kunne gi mulighet for samlek. Lekene skulle stimulere barnas nysgjerrighet ved at de selv

skulle få utforske lydilden, de skulle gi barna en sanseopplevelse og glede ved å skape lyd gjennom handling. I ettertid av prosjektet ser jeg at det vil vært bedre å kalle lydlekene for lydlekerekskaper. Den danske leketøysforskeren Torben Hangaard Rasmussen skiller mellom leketøy som dukker og lekebiler, og lekeredsaker som klatrestativ, sandkasser og husker. ”Børn leger for det meste på legeredsakerne. Det vil sige, at barnene til en vis grad må overgive sig til legeredsakerne, netop fordi de er stationære. Det gælder om at tilpasse sig, dem, beherske dem kropsligt og dermed inkorporere dem i ens kunnen.” (Rasmussen, 2001, s.14). Lektøy og lekeredsaker eksisterer derfor i følge Rasmussen i hvert deres kroppsrom. Hans beskrivelse av lekeredsaker som noe som ikke uten videre lar seg flytte og noe som appellerer til lek på, over og under, passer godt til de ”lydlekene” vi har laget. Jeg velger imidlertid å bruke betegnelsen lydleker i denne artikkelen fordi dette begrepet ble brukt fra starten i prosjektperioden.

Det gjennomgående i studentenes rapporter om lydlekene er at barna har hatt stor interesse for alle lydlekene den første tiden etter at lekene kom til barnehagen, men at interessen for noen av lekene har dabbet av etter hver. Hva kan så dette tap av interesse skyldes? Kan det være sånn at barn er slik som oss voksne at nye ting er interessante for en periode, men at de så blir mindre interessante etter hvert som vi blir vant til dem? Prosjektet gir ikke noe entydig svar, men lekene ble laget på to dager, med begrensede materialer slik at alle hadde forbedringspotensialer både i utforming og som lydilder. Både Løkken og Rasmussen skriver om nødvendigheten av at lektøyet leker tilbake for at barna skal stimuleres til lek over tid. Rasmussen skriver at: ”Legetøj holder udelukkende barnet i ånde, hvis det lægger op til et vist mål af tempo, spænding, overraskelse og eventyr. Leg med legetøj skulle gerne skabe et bevægelsesmønster, hvis forløp ikke uden videre lader sig forudsige.” (Rasmussen, 2001, s.105). Selv om Rasmussen her bruker betegnelsen leketøy, mener jeg den samme dynamikken kan overføres på lekeredsaker. Løkken tar utgangspunkt i Buytendijks leketeori når hun gjennomgår lekens grunnleggende hit-og-dit bevegelse, intensitet og form: ”Leken er ikke bare at barnet leker med noe, men også at denne noe leker med barnet. Jo mer dette oppfylles, jo mer intens og vedvarende blir leken.” (Løkken, 2004, s.70). Det kan være at ikke alle

lydlekene lekte nok med barnet eller at de ikke ga tempo nok. Hadde lydleken lekt mer tilbake, ville kanskje leken vært lengre? Erfaringen fra prosjektet viser at det var lydlekene med kjente formene som ungene lekte lengst med. De lekene som ungene hadde mest utholdenhet med var utformet som en rutsjebane, en vugge og et lite rom hvor man kunne gjemme seg med masse forskjellige lydtkilder hengende ned fra taket. Dette forteller oss at det er noen former for leker som appellerer mer til toddlerlek enn andre. Det hadde i en forlengelse av prosjektet vært interessant å studere dette nærmere. Det hadde og vært interessant å utforme lydteker slik at man på en enkel måte kunne skifte ut og forandre lydtkildene, for å holde spenningen lengre. Elektro-akustiske løsninger kunne også vært prøvd ut som en del av lekene.

Et delmål med det tverrfaglige prosjektet var å synliggjøre førskolelærerstudentenes kunnskaper om barn og toddlere. For å få til tverrfaglighet må man også ha faglighet. I dette møtet mellom ulike fag var førskolelærerne ”eksperter” på barna og produktdesignerne eksperter på design og materialer. I samarbeidet var det førskolelærerstudentenes oppgave å få fram barnas behov og interesser. Selv om samarbeidserfaringen ble ulik på de forskjellige gruppene, var det en spennende opplevelse for alle å skulle stå fram med sin faglighet i møte med studenter fra et annet fag og sammen skape noe.

Barnehagen som kulturskaper

I Rammeplanen for barnehagens innhold (2006) står det at ”Barnehagen er en kulturskaper og har en viktig oppgave som kulturformidler” (s.16). Hva innebærer dette for måten barn møter musikk på i barnehagen? Den tradisjonelle musikkformidlingen i barnehagen skjer i samlingsstunder, der en voksen leder an i sanger og sangleker. Hvordan er situasjonen i forhold til musikkskapning, og spesielt med tanke på de minste barna? Får barna selv forske på lyder, oppleve nye samklanger og prøve ut lydtkilder i et fellesskap med utgangspunkt i kroppslig erkjennelse? Med den kunnskap vi i dag har om toddlernes særegne kroppskultur må vi gi barn tid til å oppdage og utforske lyden på sin egen særegne kroppslige måte. Det er derfor viktig av vi tilrettelegger for musikalsk aktivitet gjennom hele barnehagehverdagen. For å gjøre dette må vi tenke utradisjonelt og

gi rom for det kroppslige. Barna må få utforske lyder med hele kroppen gjennom lek. Torill Vist (2005) skriver i sin artikkel "I lyden bor barnet, i barnet bor lyden" i boka *Småbarnspedagogikk* om vår tids anerkjennelse av kroppens erkjennelsespotensial:

Kropp og opplevelse er to sider av samme sak. Det er kroppen som er utgangspunktet for våre opplevelser. Følelser og musikk eksisterer ikke for oss før kroppen vår deltar. Nettopp opplevelseskvaliteten og kontakten med det kroppslige er samtidig med på å styrke musikkens rolle i erkjennelse og læring. (s.87)

Dette synet på kroppen som erkjennelsespotensial, som vi også finner hos Merleau-Ponty, må vi som ta inn over oss både som kulturskapere og som kulturformidlere for og med toddlerne i barnehagen. Det kroppslige og det umiddelbare kjennetegner også toddlernes omgang med musikk.

Lag lydleker

Barnehagen trenger kreative førskolelærere. Skal barnehagen kunne støtte barnas kreativitet slik det står i Barnehagelovens § 2 om barnehagens innhold, må også personalet i barnehagene være kreative. Dette stiller krav til førskolelærerutdanningene om å gi studentene muligheten til å utvikle kreative ferdigheter. Det vil si originalitet, evnen til å improvisere, iderikdom og åpenhet. Hvordan skal man legge til rette for dette? Et forslag er å åpne dørene og se seg om etter samarbeidspartnere også utenfor egne rekker. I dag finner man innenfor alle områder i samfunnet mer og mer samarbeid på tvers av gamle yrkesroller. Er vi åpne for at for andre fagområder har kunnskaper og erfaringer som kan føre til fornyelse og utvikling både ved førskolelærerutdanningen og i barnehagen? Det tok studentene to dager å bygge disse lekene med enkle hjelpemidler, noen gamle rør fra byggeplasser, noen sponplater, litt maling og noen tøyestykker. Lydkilder var rangler, bjeller, cymbaler, klokker og metallrør, lydkilder som ofte finnes i barnehagen eller som er enkle og billige å skaffe. Andre lydkilder som er spennende, kan for eksempel være små keyboards, innspilte lyder, en gammel skrivemaskin eller et "lykkehjul"- et innbygget sykkelhjul som lager lyd, når man snurrer det rundt. Det finnes mange måter å lage en lydlege på i en barnehage. Man kan lage leken ut fra de lydkildene

og de materialene man har tilgjengelig. På bakgrunn av de gode erfaringene fra dette prosjektet vil jeg oppfordre alle barnehager til å gå i gang med å bygge sin egen lydlege.

Referanser

- Haugen, S. Løkken, G og Røthle, M (red) (2005). *Småbarnspedagogikk. Fenomenologiske og estetiske tilnærminger*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag
- Kunnskapsdepartementet (2006). *Lov om barnehager*. <http://www.lovdatab.no/all/hl-20050617-064.html>
- Kunnskapsdepartementet (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo
- Løkken, Gunvor (2004). *Toddlerkultur, Om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*, Oslo: Cappelen akademiske forlag.
- Merleau-Ponty, Maurice (1945). *Phénoménologie de la perception*. Paris: Gallimard
- Rasmussen, T. H. (2001). *Legetøjets virtuelle verden*. Brøndby: Semi-forlaget.
- Studenter i 3MEST (2006/2007) *Rapporter om lydleger*. Ikke publisert.